

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ В ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статье рассмотрена сущность индивидуальности как целостной характеристики личности; раскрыты особенности формирования индивидуальности подростков и предложены пути преодоления их коммуникативной замкнутости в условиях системы музыкально-творческой деятельности «композитор - исполнитель - слушатель».

Ключевые слова: искусство, индивидуальность, творчество, музыкально-творческая деятельность.

Мистецтво є специфічною художньою формою відтворення дійсності як цілісної картини образу світу. Завдяки його впливу на підлітків, їх участі в художній музично-творчій діяльності виховується здатність до кращого сприйняття інформації, отже, підвищується якість процесу пізнання, створюється міцне підґрунтя для виявлення та розвитку не тільки художніх, а й інших здібностей, для розкриття творчих можливостей в позахудожніх сферах, для формування індивідуальних якостей та рис.

Роль мистецтва у формуванні індивідуальності підлітків та розвитку їх творчих можливостей неодноразово підкреслювали Д. Джола, В. Євдокимов, Д. Кабалевський, В. Лозова, Г. Троцко, Г. Шевченко, А. Шербо. За їх переконанням, формування естетичних та індивідуальних рис здійснюються в усіх видах діяльності людини. Немає такої професії, де естетичне почуття було б зайвим, так само як уява та фантазія [1, с. 31].

Індивідуальність постає цілісною характеристикою людини, за якою пізнають, характеризують та оцінюють людину як особистість. Вона виявляється в основних потребах, інтересах, схильностях, рисах характеру, у почутті власної гідності, у світобаченні, системі знань, умінь, навичок, у рівні розвитку інтелектуальних творчих процесів, в індивідуальному стилі діяльності та поведінки, в типі темпераменту в особливостях емоційної та волевої сфер тощо. Отже, індивідуальність – це сукупність зовнішніх та внутрішніх особливостей людини, що формують її своєрідність, відмінність від інших людей.

Передумовою її формування є анатомо-фізіологічні задатки, які перетворюються в процесі розвитку і виховання, творчої діяльності, створюючи широку варіативність виявів [2, с. 37].

Самодіяльність, творчість, ініціатива є особливими гранями виявлення різноманітних відносин між членами колективу. Варто зауважити, що самодіяльність - це не стихія. Без цілеспрямованого педагогічного, батьківського керівництва в колективі справжня самодіяльність неможлива. Висока ідейність самодіяльності проявляється в тому, що кожен виховується так, аби мати в собі духовне, моральне та інтелектуальне багатство для впливу на іншого.

Аналіз реального ставлення школярів різного віку до власної творчості свідчить, що серйозною перешкодою для розвитку активності учня в цій діяльності є замкненість в собі. Вона проявляється у заблокованих комунікативних зв'язках з іншими людьми, навіть з батьками та найближчими друзями. Результати своєї діяльності школяр традиційно пасивно залишає в межах того колективу, де він творить, не бажаючи поділитись здобутим досвідом з іншими. Не відчуваючи соціального забарвлення своєї діяльності, учень може взагалі втратити інтерес до художньої творчості. Вплив мистецтва на особистість з цього погляду гальмується, про її активність у творенні художнього простору також не йдеться, вона залишається пасивним споживачем як художньої, так і антихудожньої інформації.

Ефективним шляхом подолання комунікативної замкненості учасника художньої творчості є спонукання до активного творення найближчого художнього оточення, яким на етапі шкільного життя виступає художній простір школи. Основними принципами його є: «здобутки одного мають перетворитися на надбання всіх», «діяльність для себе - це поштовх

для інших також увійти в світ прекрасного», «Для мене важливою є думка про мої результати», «предметне оточення - відображення думок, подій, успіхів, творчої діяльності » тощо [3, с. 209].

Способів для цього є чимало. Насамперед, це має бути правильно організована демонстрація результатів творчості (конкретного виступу хору, вокального, інструментального, танцювального ансамблю, шумового оркестру, показу театральної вистави або виставки малюнків, творів декоративно-ужиткового мистецтва). У свідомості учнів повинна сформуватися думка, що вивчення репертуару чи підготовка яскравих стендів – це передусім створення і для себе, і для публіки атмосфери свята, яке зближує творців і глядачів.

Дуже важливим, зокрема для молодших підлітків, є творчі звіти перед дорослими, особливо перед батьками, чия оцінка стимулює творчій настрій та стає основою для спілкування дітей і дорослих у сім'ї, для цікавих бесід, для розширення сфери творчості за межами колективу, в дозвіллі. Прояву активності, створення творчої атмосфери сприяє виховання в школярів поваги до думки аудиторії. Цей компонент виховної роботи начебто виходить за межі колективу, але насправді вчить формувати ціннісні позиції. Водночас і публіка (це, як правило, учні тієї ж школи) готується до ролі слухачів-глядачів; у неї формується установка на доброзичливе ставлення до виконавців, на моральну підтримку їх під час виступу і після нього, вона націлюється на об'єктивні, але тактовні висловлювання. В результаті глядачі-читачі вчаться сприйманню, виявляють здатність також реалізуватись у художній творчості, а виконавці усвідомлюють свою важливу просвітницьку роль.

Просвітницька робота серед однолітків (і навіть серед учителів школи та батьків) виховує почуття відповідальності за свої дії, потребу їх аргументувати, подивитись ззовні на себе, вписати себе в загальнокультурну систему цінностей. Важливим у формуванні комунікативних умінь і потреб є спілкування з учасниками художньої творчості і школярами в інших школах, які відвідують позашкільні заклади, що розширює в уявленні учня межі художнього простору і переконує його у власній спроможності творити його [4, с. 214].

Учень, який прагне поділитися здобутим досвідом з оточуючими, перетворюється на активного творця того простору, який формує його як особистість. Так поступово оточення (простір) починає естетично діяти.

Отже, творча діяльність в будь-якому художньому колективі має бути невід'ємною від соціокультурної діяльності поза стінами школи.

Таким чином, уже кількох розглянутих прикладів достатньо, аби переконатися в тому, що художня творчість, незалежно від свого напрямку, здатна вводити учня у світ прекрасного, формувати індивідуальні якості, якщо зміст її одночасно передбачає: входження у цілісний світ мистецтва засобами того виду, що є найбільш близьким для кожного учасника; піднесення ролі комунікативного аспекту діяльності через забезпечення умов для активного спілкування школярів навколо мистецтва, що виводить їх на рівень міжособистісних стосунків і переносить у центр культуротворчого процесу.

Використання запропонованого теоретичного підходу обумовлює такі висновки:

1. Вирішення проблеми творчого розвитку школярів, формування їх індивідуальності - ключове завдання, що стоїть перед сучасною школою. Важливе значення в цьому процесі має музичне мистецтво.

2. Залучення школярів до різних видів творчої діяльності позитивно впливає на емоційну, інтелектуальну та діяльнісно-практичну сфери особистості.

3. Становлення учня на позицію творця в процесі сприймання музичного твору є одним із ефективних методичних прийомів для розвитку творчих здібностей школярів у системі музичної освіти.

4. Запропонований теоретичний підхід, в основі якого лежить система різних видів музичної діяльності, а саме: «композитор - виконавець - слухач», стимулює розвиток учнів загальноосвітніх шкіл.

Література

1. *Художня освіта і проблеми виховання молоді* : [зб. наук. статей]. - К.: ІЗМН, 1997. – 164 с.
2. **Волкова Н. П.** Педагогіка : [посіб. для студентів вищ. навч. закл.] / Наталія Павлівна Волкова. – К.: Академія, 2002. – 576 с. (Альма -матер).
3. **Фомин А. С.** Воспитание танцем. Художественное воспитание подрастающего поколения : проблемы и перспективы / Анатолий Савельевич Фомин. – Новосибирск, 1989. – 346 с.
4. **Костюк Г. С.** Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості / Григорій Силивич Костюк / [упорядкув. і авт. комент. В. В. Андрієвська та ін., авт. передм. Л. М. Проколієнко, Г. О. Балл / ред. Л. М. Проколієнко]. – К. : Радянська школа, 1989. – 608 с.

УДК 371.382:792.8+37.035.6

Маркіна К. Ю.

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В данной статье определено влияние игровых форм обучения на всестороннее и гармоническое развитие ребёнка. Отдельное внимание уделяется проблеме национального воспитания средствами изучения хореографических движений и хореографических произведений в целом. На основе украинского национального музыкально-хореографического, фольклорного достояния в статье предложено ряд дидактических игр.

Ключевые слова: *национальное воспитание, музыкально-пластические упражнения, хореографическая деятельность, дидактические игры.*

Нині в умовах змін, що відбуваються в усіх сферах суспільного життя українського народу, виникає потреба у всебічному вихованні дитини засобами різних видів мистецтва, зокрема й хореографії.

В хореографічному розвитку молодшого школяра важливу роль відіграють ігрові методи навчання. В рамках навчально-виховного процесу використання гри – явище не нове. У грі створюється предметний і соціальний зміст діяльності, моделювання системи відносин, адекватних умов формування особистості [6, с. 66].

На уроках з хореографії іграм відводиться небагато часу, проте вони залишаються одним із основних засобів фізичного, естетичного та національного виховання.

В цьому контексті виникають деякі протиріччя між необхідністю застосування ігрових ситуацій на уроках з хореографії та недостатнім розвитком науково-методичного забезпечення.

Цій проблемі присвячені праці таких авторів: Л. А. Буц, В. М. Годовський, О. С. Голдрич, Ю. В. Гончаренко, Б. М. Колногузенко, І. В. Нікішина, Л. В. Пироженко, О. І. Пометун, Т. В. Рига, О. Б. Хомич, А. С. Шевчук. Зокрема в них виділяються нові аспекти впровадження інноваційних педагогічних технологій навчання, визначається важливість розвитку знань з хореографії в поєднанні з національними традиціями, вмінь сприймати українські хореографічні твори, підкреслюється важливість використання ігрових методів та прийомів в процесі виховання та навчання.

Для розвитку імпровізаційної активності учнів пропонуються такі методи: ігрової діяльності, ритмічної, пластичної та колективної імпровізації, а з метою активізації танцювальної діяльності – методи ігрової, пластичної та ритмічної імпровізації, які необхідно використовувати для естетичного виховання учнів у процесі хореографічної діяльності.

Використання гри в навчальному процесі завжди стикається з таким протиріччям: навчання є процесом цілеспрямованим, а гра за своєю природою має невизначений результат